

UNIwersytet Warszawski
Wydział Nauk Ekonomicznych

EKONOMICZNA ANALIZA POLITYKI I PRAWA – seminarium licencjackie

Ekonomiczna analiza prawa

Katarzyna Metelska-Szaniawska

PLAN WYKŁADU

- I Co to jest *Law & Economics*?
- II Podstawowe obszary zainteresowań
Law & Economics
- III Przykłady problemów

CO TO JEST *LAW & ECONOMICS*?

- co to jest prawo?
 - „zespół reguł ustanowionych lub uznanych przez odpowiednie organy państwa, wobec których posłuch zapewniony bywa w ostateczności dzięki przymusowi, jaki stosować może państwo” (Stawecki i Winczorek, 1999)
 - prawo w ujęciu pozytywistycznym, prawno-naturalnym, realistycznym
 - prawo w ujęciu przedmiotowym a prawo w ujęciu podmiotowym
 - prawo materialne i formalne (procesowe)

I CO TO JEST *LAW & ECONOMICS*?

- gałęzie prawa
 - **podział ze względu na charakter stosunków społecznych:** prawo prywatne i prawo publiczne
 - **podział ze względu na metodę regulacji:** prawo cywilne, prawo administracyjne, prawo karne
 - **podział ze względu na przedmiot regulacji:** prawo autorskie, bankowe, budowlane, celne, handlowe, kanoniczne, konstytucyjne, lotnicze, międzynarodowe, ochrony środowiska, podatkowe, rolne, upadłościowe itp.
 - **inne:** podział ze względu na podmiot regulacji, zasięg terytorialny, podział prawo wewnętrzne – prawo międzynarodowe publiczne

I CO TO JEST *LAW & ECONOMICS*?

- czym zajmują się przedstawiciele nauk prawnych?
 - **dogmatyka:** interpretacja przepisów, ustalanie ich obowiązywania, systematyzacja przepisów
 - **filozofia:** formułowanie ogólnych twierdzeń o prawie, jego istocie, podstawach obowiązywania, celach itd.
 - **empiria:** badanie realnego funkcjonowania norm prawnych
 - nauki historyczno-prawne

I CO TO JEST *LAW & ECONOMICS*?

- dlaczego ekonomiści interesują się prawem?
 - przejaw „ekspansji” ekonomii na obszary innych nauk społecznych po II WŚ
 - początkowo: wpływ prawa na gospodarkę (ustawodawstwo antymonopolowe w USA)
 - później: prawo jako reguły podlegające wyborowi; prawo jako bodziec; cel i geneza prawa; rozszerzenie analizy ekonomicznej na inne gałęzie prawa

CO TO JEST *LAW & ECONOMICS*?

- definicja
 - ekonomiczna analiza prawa
 - Cooter i Ulen (2009): przewidywanie efektów wpływu ustanowionych sankcji prawnych na zachowania ludzi
 - Balcerowicz (1993): analiza rozwoju i ekonomicznych skutków różnych rozwiązań prawnych

Rowley (1989): zastosowanie teorii ekonomii i właściwych jej narzędzi do badania tworzenia, struktury, procesów i znaczenia prawa, przy czym jest ono analizowane nie jako element egzogeniczny wobec systemu gospodarczego, ale jako jego zmienna wewnętrzna

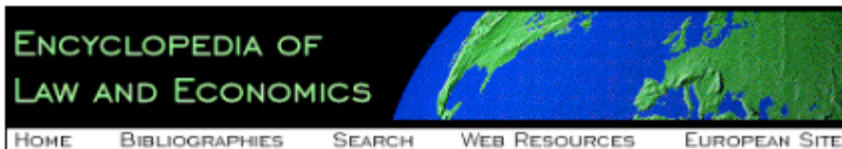
I CO TO JEST *LAW & ECONOMICS*?

- podstawowe koncepcje
 - pojęcie wyboru
 - racjonalność
 - ale: behawioralna ekonomiczna analiza prawa
 - efektywność ekonomiczna
 - kryteria: Pareto, Kaldora-Hicksa (Nasha, Rawlsa...)
 - perspektywa optimum społecznego
 - efektywność a sprawiedliwość

CO TO JEST *LAW & ECONOMICS*?

- korzenie
 - wczesne wątki: N. Macchiavelli, T. Hobbes, D. Hume, A. Smith, J. Bentham
 - wiek XIX – II WŚ: „pierwsza fala *L&E*”, instytucjonalizm amerykański, realizm prawniczy, jureksprudencja socjologiczna
 - Chicago: H. Simons, A. Director, *Antitrust Project*, R. Coase, G. Becker
- „prekursorzy *L&E*”: Ronald Coase, Gary Becker, Henry Manne, Guido Calabresi, Richard Posner
- współczesne szkoły: Chicago – podejście pozytywne, New Haven – podejście normatywne, Virginia – podejście funkcjonalne

II PODSTAWOWE OBSZARY... L&E

[Home Page](#) > [Table of Contents](#)

Contents

Bouckaert, Boudewijn and De Geest, Gerrit (eds.), *Encyclopedia of Law and Economics, Volume I. The History and Methodology of Law and Economics*, Cheltenham, Edward Elgar, 2000, 1094 p. ISBN 1 85898 984 1

[0. General Works, History and Methodology](#)

Bouckaert, Boudewijn and De Geest, Gerrit (eds.), *Encyclopedia of Law and Economics, Volume II. Civil Law and Economics*, Cheltenham, Edward Elgar, 2000, 807 p. ISBN 1 85898 985 X

[I. Private Property](#)

[II. Common Property and Regulation of the Environment](#)

[III. Tort Law & Unjust Enrichment](#)

Bouckaert, Boudewijn and De Geest, Gerrit (eds.), *Encyclopedia of Law and Economics, Volume III. The Regulation of Contracts*, Cheltenham, Edward Elgar, 2000, 1205 p. ISBN 1 85898 986 8

[IV. General Contract Law](#)

[V. Regulation of Contracts](#)

Bouckaert, Boudewijn and De Geest, Gerrit (eds.), *Encyclopedia of Law and Economics, Volume IV. The Economics of Public and Tax Law*, Cheltenham, Edward Elgar, 2000, 365 p. ISBN 1 85898 987 6

[VI. Tax Law, Social Security and Administrative Law](#)

Bouckaert, Boudewijn and De Geest, Gerrit (eds.), *Encyclopedia of Law and Economics, Volume V. The Economics of Crime and Litigation*, Cheltenham, Edward Elgar, 2000, 722 p. ISBN 1 85898 988 4

[VII. Civil and Criminal Procedure](#)

[VIII. Criminal Law, Economics of Crime and Law Enforcement](#)

[IX. Production of Legal Rules](#)

II PODSTAWOWE OBSZARY... L&E

- klasyfikacja *JEL*: *K – Law and Economics*:

- K0 – General**

- K1 – Basic Areas of Law**

- K10 – General

- K11 – Property Law

- K12 – Contract Law

- K13 – Tort Law

- K14 – Criminal Law

- K19 – Other

- K2 – Regulation and Business Law**

- K20 – General

- K21 – Antitrust Law

- K22 – Corporation and Securities Law

- K23 – Regulated Industries and Administrative Law

- K29 – Other

to be continued...

II PODSTAWOWE OBSZARY... L&E

- klasyfikacja *JEL*: *K – Law and Economics*:

- K3 – Other Substantive Areas of Law**

- K30 – General

- K31 – Labor Law

- K32 – Environmental, Health, and Safety Law

- K33 – International Law

- K34 – Tax Law

- K35 – Personal Bankruptcy Law

- K36 – Family and Personal Law

- K39 – Other

- K4 – Legal Procedure, the Legal System, and Illegal Behavior**

- K40 – General

- K41 – Litigation Process

- K42 – Illegal Behavior and the Enforcement of Law

- K49 – Other

II PODSTAWOWE OBSZARY... *L&E*

- tradycyjne *L&E*:
 - prawa własności (prawo cywilne – rzeczowe, prawo własności intelekt.)
 - kontrakty (prawo cywilne – zobowiązania)
 - delikty (prawo cywilne – odpowiedzialność cywilna)
 - przestępczość (prawo karne)
- postępowanie sądowe (postępowanie cywilne, karne, administracyjne)
- prawo konkurencji & *antitrust*
- ekonomia opodatkowania

II PODSTAWOWE OBSZARY... *L&E*

- ostatnio popularne:
 - prawo własności intelektualnej
 - *corporate L&E, corporate governance* (prawo handlowe)
 - prawo upadłościowe
 - prawo bankowe i finansowe
 - tworzenie prawa
 - prawo międzynarodowe, prawo europejskie
 - prawo administracyjne (nie tylko antymonopolowe) i konstytucyjne
- *L&E i public policy*
- behawioralne *L&E*
- normy społeczne

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności
- kontrakty
- przestępstwa
- prawo a wzrost gospodarczy

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności
 - ekonomiczna teoria własności (podstawa: teoria przetargów)
 - 4 fundamentalne pytania:

1. W jaki sposób ustanawiane są prawa własności?
2. Co może stanowić własność prywatną?
3. W jaki sposób właściciele mogą rozporządzać swoją własnością?
4. Jakie zadośćuczynienie przysługuje w przypadku naruszenia praw własności?

- kryterium odpowiedzi: **efektywność ekonomiczna**

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności

- 0. Dlaczego ustanawiane są prawa własności?

Stan natury

<i>ROLNIK</i>	<i>KUKURYDZA WYHODOWANA</i>	<i>KUKURYDZA UZYSKANA Z KRADZIEŻY</i>	<i>KUKURYDZA UTRACONA W DRODZE KRADZIEŻY</i>	<i>KONSUMPCJA KUKURYDZY NETTO</i>
<i>A</i>	50	40	-10	80
<i>B</i>	150	10	-40	120
Suma	200	50	-50	200

Spółeczeństwo obywatelskie

<i>ROLNIK</i>	<i>WARTOŚĆ GROŻBY</i>	<i>UDZIAŁ W NADWYŻCE</i>	<i>KONSUMPCJA KUKURYDZY NETTO</i>
<i>A</i>	80	50	130
<i>B</i>	120	50	170
Suma	200	100	300

Źródło: Cooter i Ulen (2004; str. 83-84).

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności
 - 1. W jaki sposób ustanawiane są prawa własności?
 - **twierdzenie Coase'a:**
 - gdy koszty transakcyjne są zerowe, wynikiem prywatnego przetargu jest efektywne wykorzystanie zasobów niezależnie od alokacji praw własności
 - kiedy koszty transakcyjne są wystarczająco wysokie, by uniemożliwić targowanie się, efektywne wykorzystanie zasobów zależy od alokacji praw własności

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności
 - 1. W jaki sposób ustanawiane są prawa własności?
 - **twierdzenie Coase'a:**

		gospodarstwo rybne	
		oczyszczalnia	brak
zakład przetwórczy	filtry	300 1000	500 1000
	brak	300 1500	100 1500

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności
 - 1. W jaki sposób ustanawiane są prawa własności?
 - **twierdzenie Coase'a:**

		gospodarstwo rybne	
		oczyszczalnia	brak
zakład przetwórczy	filtry	1000 300	1000 500
	brak	1500 300	1500 100

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności
 - 1. W jaki sposób ustanawiane są prawa własności?
 - wniosek z twierdzenia Coase'a:
 - należy przypisywać prawa własności temu, która przywiązuje do nich najwyższą wartość
 - jakie prawo?
 - usuwanie przeszkód dla porozumień prywatnych (**normatywne twierdzenie Coase'a**)
 - minimalizowanie szkód będących skutkiem niepowodzenia porozumień prywatnych (**normatywne twierdzenie Hobbesa**)

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności
 - 2. Co może stanowić własność prywatną?
 - efektywność wymaga, by:
 - dobra prywatne stanowiły własność prywatną
 - dobra publiczne stanowiły własność publiczną
 - zastosowanie: ekonomiczna teoria wywłaszczeń

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności

- 3. W jaki sposób właściciele mogą rozporządzać swoją własnością?
 - pełna swoboda pod warunkiem, że nie narusza się praw innych osób
 - ekonomiczna koncepcja efektów zewnętrznych (koszty zewnętrzne, publiczne dobra niechciane)

interwencja prawna:

- reguła zakazująca mimowolnego naruszania (+ przepisy dotyczące zadośćuczynienia na wypadek, gdyby takie naruszenie miało miejsce)
- regulacja publicznego dobra niechcianego lub działalności generującej efekt zewnętrzny przez agencję administracyjną

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności
 - 4. Jakie zadośćuczynienie przysługuje w przypadku naruszenia praw własności?
 - **Calabresi i Melamed (1972):**
 - gdy istnieją przeszkody dla współpracy (wysokie koszty transakcyjne): pieniężne odszkodowanie rekompensacyjne
 - gdy istnieje niewiele przeszkód dla współpracy (niskie koszty transakcyjne): nakaz sądowy przeciwko naruszaniu przez pozwanego własności powoda

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawa własności
 - przykłady zastosowań:
 - prawo własności intelektualnej (patenty, prawo autorskie, znaki handlowe)
 - efektywność w gospodarowaniu dobrami wspólnymi
 - rzeczy znalezione, kradzież a tytuł własności, zapisy testamentowe, korzystanie z czyjejś własności
 - niezbywalność (np. transplantacja organów)
 - wywłaszczenia
 - strefowanie, regulacja rozwoju

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- kontrakty
 - ekonomiczna teoria kontraktu (podstawa: teoria agencji)
 - 2 fundamentalne pytania:

1. Które obietnice powinny być egzekwowalne przed sądem?
2. Jakie powinny być środki prawne w wypadku naruszenia umowy?

- kryterium odpowiedzi: **efektywność ekonomiczna**

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- kontrakty
 - efektywność wymaga egzekwowania takich obietnic, które obie strony chciały egzekwować w momencie ich składania
 - podstawowe cele prawa w zakresie kontraktów:
 - umożliwianie stronom kooperacji
 - skłanianie do efektywnego ujawniania informacji w ramach stosunku umownego
 - zapewnianie optymalnego zaangażowania w wykonanie kontaktu
 - przykłady zastosowań: umowy cywilno-prawne, umowy związane z zatrudnieniem, umowy międzynarodowe, analiza długookresowa

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

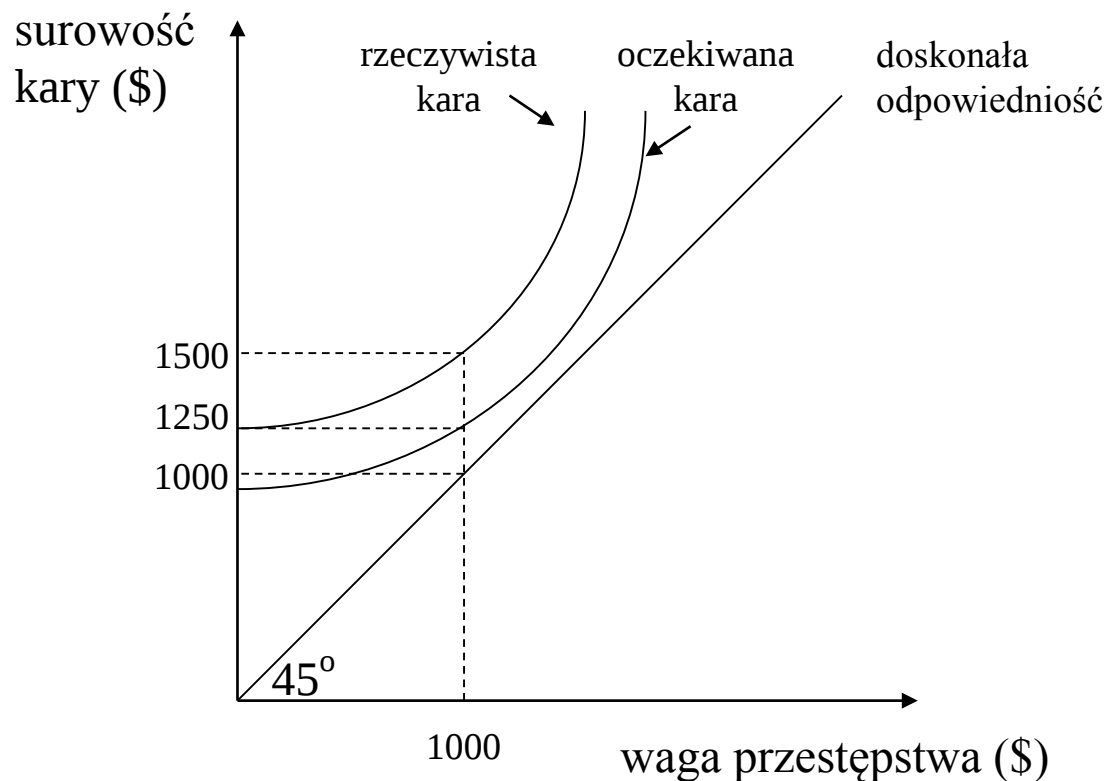
- przestępstwa
 - ekonomiczna teoria przestępczości (zachowań przestępczych)
 - 2 fundamentalne pytania:

1. Które czyny powinny być karalne?
2. W jaki sposób należy karać za popełnienie przestępstwa?

- kryterium odpowiedzi: **efektywność ekonomiczna**

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

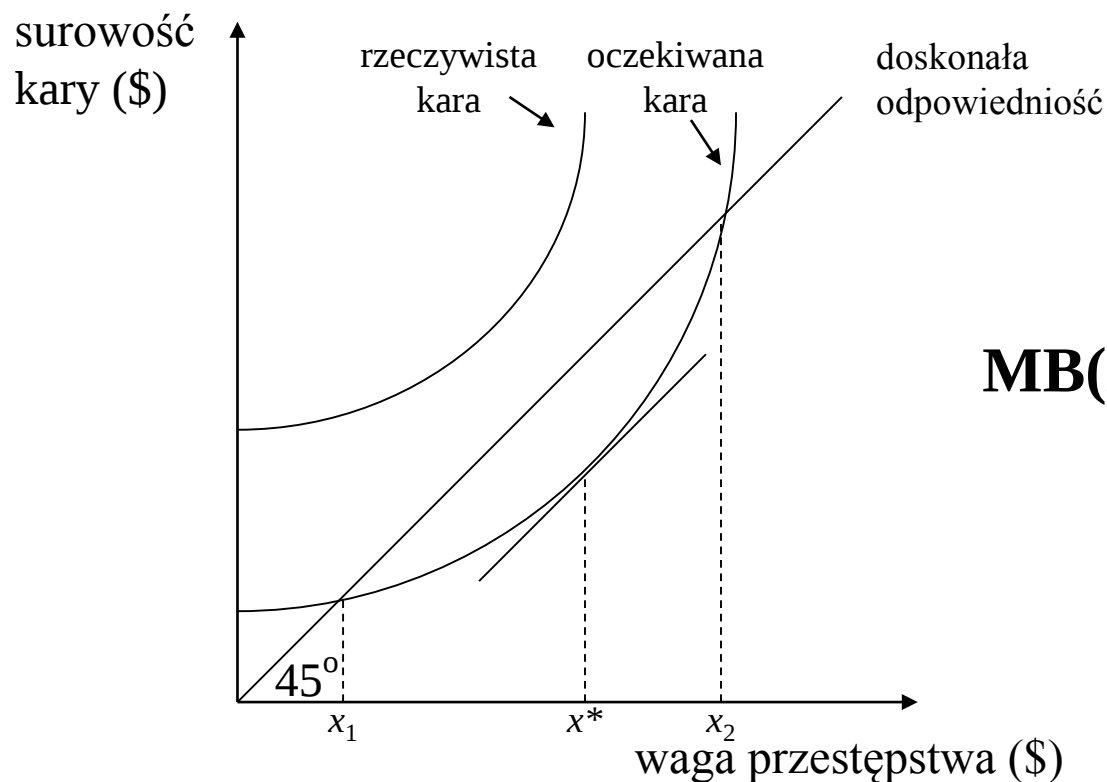
- przestępstwa
 - model racjonalnego przestępstwa

$$p = 1/6$$

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- przestępstwa
 - model racjonalnego przestępstwa

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- przestępstwa
 - **ekonomiczna teoria optymalnej kary:** minimalizacja sumy strat społecznych wywołanych przestępczością i kosztów odstraszania
 - przykładowe zastosowania w polityce karnej:
 - zwiększać surowość kary, prawdopodobieństwo złapania, czy nieuchronność skazania?
 - kara śmierci
 - polityka w zakresie więziennictwa
 - regulacje dotyczące posiadania broni

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

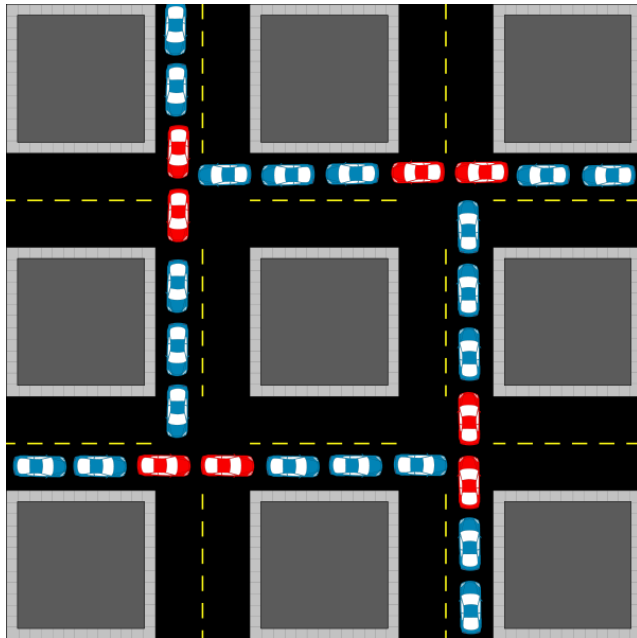
- prawo a wzrost gospodarczy
 - podstawowa teoria:
 - **prawa własności:** jednostki inwestują gdy mają gwarancję uzyskania zwrotu; bez jasno określonych praw własności bodźce mogą być niewystarczające by stymulować wzrost (NEI: Douglass C. North – Nobel 1993)
 - **prawo w zakresie kontraktów:** kontrakt niezbędną instytucją efektywnie funkcjonującego rynku; uzupełnia i rozwija możliwości w zakresie prywatnych inwestycji
 - mechanizmy egzekwowania praw własności, bezstronne egzekwowanie kontraktów (niedoskonałość alternatywnych mechanizmów egzekwujących)

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

- prawo a wzrost gospodarczy
 - badania empiryczne:
 - wolność gospodarcza / regulacja a wzrost
 - praworządność / rządy prawa (*rule of law*) a wzrost
 - demokracja a wzrost
 - prawo/ochrona własności intelektualnej a wzrost
 - ...

III PRZYKŁADY PROBLEMÓW

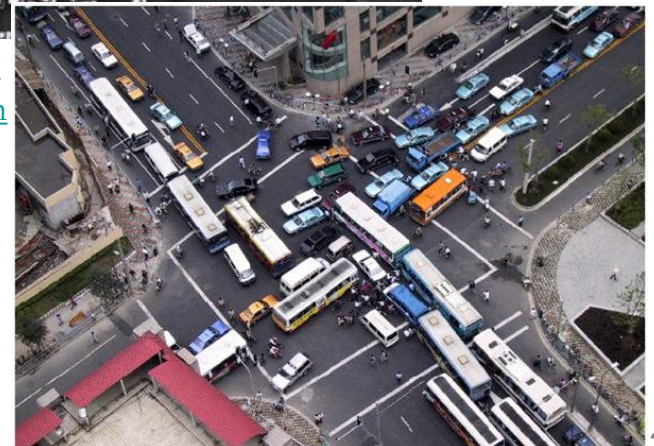
- prawo a wzrost gospodarczy – *Gridlock Economy*

<http://en.wikipedia.org/wiki/File:Gridlock.svg>

<http://www.enters.tageright.com/archive/articles/0109/0109gridlock.htm>

<http://www.trafficquagmire.com/2009/12/>

POLECANA LITERATURA

- Cooter R., Ulen T., 2009/2011, *Ekonomiczna analiza prawa*, Warszawa: C.H. Beck.
- Posner R.A., 1992, *Economic Analysis of Law*, wyd. 4, Boston: Little, Brown and Company.
- Miceli T.J., 2004, *The Economic Approach to Law*, Stanford: Stanford University Press.
- Schaefer H.-B., Ott C., 2004, *The Economic Analysis of Civil Law*, Cheltenham-Northampton: Edward Elgar.
- Kaplow L., Shavell S., 1999, *Economic Analysis of Law*, NBER Working Paper 6960, Cambridge, Mass.: National Bureau of Economic Research. /online/
- Bełdowski J., Metelska-Szaniawska K., 2007, Law & Economics – geneza i charakterystyka ekonomicznej analizy prawa”, *Bank i Kredyt*, nr 10, s. 51-69.
- Stroiński R., 2008, „Wprowadzenie do ekonomicznej analizy prawa (*Law and Economics*)”, w: Bednarski M., Wilkin J., *Ekonomia dla prawników i nie tylko*, wyd. 4, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis; str. 482-526.
- Stroiński R., 2002, „Ekonomiczna analiza prawa czyli w poszukiwaniu efektywności”, *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, nr 3, s. 549-583.

ZASOBY INTERNETOWE

- *Encyclopedia of Law & Economics*
<http://encyclo.findlaw.com>
- *European Association of Law and Economics*
<http://www.eale.org>
- *European Master in Law and Economics*
<http://www.emle.org>
- Polskie Stowarzyszenie Ekonomicznej Analizy Prawa
<http://www.pseap.org>, <http://www.lawandeconomics.pl>